

NAGY NATÁLIA

Ungvári Nemzeti Egyetem, Ungvár

A KÁRPÁTALJAI MAGYAR TANULÓK HELYESÍRÁSA NÉHÁNY SZEMPONTBÓL

1. Bevezetés

A helyesírás tanításával kapcsolatos kérdések központi helyet foglalnak el az anyanyelv, az anyanyelvi grammatika tanításában, s örökké aktuálisak. Sok nyelvész, gyakorló tanár érzi, hogy erről írni, értekezni, tapasztalatot cserélni szükséges, hasznos és fontos. A helyesírás végigkíséri egész életünket, ezért a helyesírási kultúra fejlesztése nem elhanyagolható területe az iskolai nevelésnek. A magyartanásra nagy felelősség hárul a tanított nyelvtani ismeretek elsajátítása során, mivel a tudatos helyesírás-tanulás színtere az iskola (Antalné 1996: 19).

A helyesírás-tanítás módszeres eljárásait a tudatosítás, a gyakorlás és az ellenőrzés terén kell tisztázni. Az általános iskolában tudatosítjuk a helyesírási tudnivalókat, a középiskola pedig ezen ismereteket megszilárdítja (Szemere 1986: 216).

A helyesírási készség nem velünk született adottság. Lépésről lépésre kell kibontakoztatnunk tanítványainkban az ösztönös íráskészségtől a tudatos helyesírási jártassáig, az elméleti ismeretek gyarapodásával párhuzamosan. Mint minden hosszú távú cél eléréséhez, így ehhez a munkához is meg kell találni a megfelelő eszközöket.

A helyesírás alapjait az alsó tagozatban kell lerakni, mert erre épül a később megszerzett tudás. Azért fontos kihasználni ezt az időszakot, hogy a tanulók szilárd alapra építkezhessenek. Az anyanyelvi tantárgy-pedagógia szerint az általános iskola 5–9. osztályában a magyartanár legfontosabb feladatai közé tartozik a helyesírás tudatosítása, azaz a szabályok elsajátíttatása. Itt kell hangsúlyoznom, hogy erre a jelenlegi ukrán minisztérium által kiadott tanterv nem ad egyetlen órát sem, csupán a szűkös nyelvtanóra keretében van a tanárnak lehetősége, hogy fejlessze, gyarapítsa a tanuló helyesírási ismereteit.

Az Ungvári Nemzeti Egyetem Magyar Filológiai Tanszéke több mint tizenöt éve szervezi a Simonyi Zsigmond helyesírási verseny kárpátaljai fordulóit az 5–8. osztályos tanulók számára. Immár hagyománnyá vált, hogy a hivatalos versenyfeladatok megoldása után a tanulók csapatversenyen is részt vehetnek, ahol feladatlapot töltenek ki, s csapatuknak szerezhetnek pontokat, melyeket a verseny végén értékes ajándékokra váltanak be. A jelen tanulmányban e dolgozatok tanulságait ismertetem.

A vizsgálódás során választ akartam kapni arra, hogy a magyar környezetben élő tanulók milyen helyesírási sajátosságokkal rendelkeznek, valamint arra is, hogy a kettősnyelvűség

hogyan befolyásolja a magyar fiatalok normaszzerű írását. A modern technikai eszközök segítségével alkotott virtuális szövegek életünk meghatározó részévé váltak. Az internetes kommunikáció terjedése közben azonban azt is tapasztaljuk, hogy valamiféle új nyelvhasználati norma alakul ki az elektronikus szövegekkel kapcsolatban, amelyekben eltekintenek a helyesírási szabályok szigorú betartásától. Érdekel, hogy mennyire befolyásolja ez az újszerű norma az 5–8. osztályos tanulók helyesírását.

2. A helyesírási feladatlap hibatípusai

A feladatlapon szereplő feladatsort úgy állítottuk össze, hogy megfeleljen az érvényben lévő ukrainai tantervnek s a tanulók elvárható tudásszintjének. Nagy hangsúlyt fektetünk a hagyományos írásmód, a külön- és az egybeírás, a kis- és a nagybetű, a szóelemzés hatálya alá tartozó feladatokra. A tanulóknak el kellett dönteniük, hogy az adott szóalakok külön- vagy egybeírva szerepelnek-e helyesen, a magán- és a mássalhangzók időtartamának jelölésével kapcsolatos feladatok, valamint az *ly*-t és a *j* betűt tartalmazó szavakkal kapcsolatban behelyettesítő feladatokat kellett megoldaniuk.

2.1. A magán- és a mássalhangzók időtartamának jelölése.

2.1.1. A magánhangzók időtartamának jelölése

A feladatok közül a magánhangzók időtartamának jelölésében elkövetett hibákat tekinthetjük az egyik olyan hibatípusnak, melyet a nyelvjárás, illetve a szláv nyelvvel való kölcsönhatás befolyásol. Kiss Jenő hívta fel a figyelmet arra, hogy a nyelvjárási háttérű tanulók nagymértékben hajlamosak fonetikai jellegű helyesírási hibák elkövetésére (Kiss 1999: 376). A kárpátaljai tanulók mindegyike északkeleti nyelvjárásban beszél, melynek egyik sajátossága, hogy a köznyelvi hosszú magánhangzók a kiejtésben megrövidülnek, például jellemző a felső nyelvállású hosszú magánhangzók rövid ejtése (az *ú*, *ü*, *i* helyett ezek rövid párja az *u*, *ü*, *i* jelenik meg).

Az 1. táblázat osztályokra lebontva mutatja be a különböző megrövidült szótöveket és toldalékokat.

Hibatípus	A feladatlapon előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
A szótövek írása	<i>tűzött,</i> <i>hasonlítottak,</i> <i>nyílik</i>	<i>művét,</i> <i>kiszínezet,</i> <i>gyújt, fűrkészik</i>	<i>híradások,</i> <i>újra, szüntek,</i> <i>ellensúlyozta</i>	<i>alapító, híd,</i> <i>építésének</i>
Hosszú <i>ú</i> , <i>ü</i> a főnév végén	<i>fű, keselyű,</i> <i>batyú</i>	–	–	–

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
Hosszú <i>ú, ü</i> a melléknevek végén	<i>karcs<u>u</u>ak,</i> <i>termet<u>ü</u>ek</i> <i>hossz<u>u</u>.</i>	<i>legnépszer<u>ü</u>bb,</i> <i>életszer<u>ü</u>vé</i>	–	–
Tő belseji <i>i-i, u-ú, ü-ű</i>	<i>tü<u>z</u>ött, hí<u>r</u>de-</i> <i>tés, elbu<u>y</u>ik</i>	<i>h<u>í</u>sza<u>d</u>ik</i>	<i>b<u>ü</u>jkál, tízen<u>ö</u>t,</i> <i>gy<u>ü</u>rkö<u>z</u>ik</i>	<i>dü<u>l</u>öngél,</i> <i>mü<u>l</u>andóság</i>
Szabályos <i>i-i, u-ú, ü-ű</i> váltakozást mutató főnevek	<i>kü<u>t</u>at, ví<u>z</u>es</i>	<i>ü<u>t</u>at, nyí<u>l</u>as</i>	<i>ü<u>t</u>as, ví<u>z</u>et,</i> <i>ví<u>z</u>esvö<u>d</u>ör</i>	<i>hí<u>d</u>ak,</i> <i>mü<u>l</u>andóság</i>

1. táblázat: A magánhangzók időtartamának jelölése

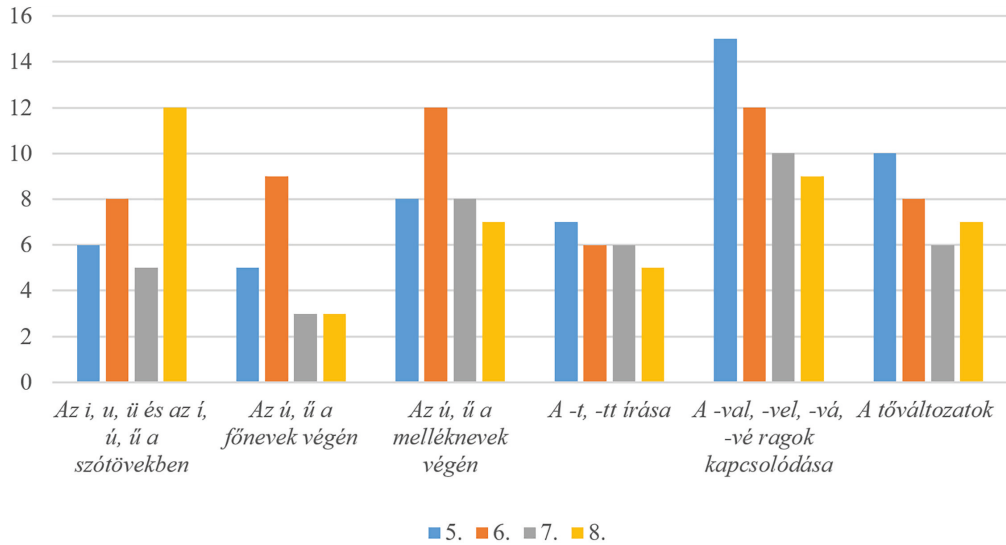
2.1.2. A mássalhangzók időtartamának jelölése

Az elemzett dolgozatokban a legtöbb helyesírási hiba a toldalékos alakokban fordult elő, a *vall-vel, -vál/-vé* ragos szavakban. A szótövekben alig van hiba, a tőváltozatok írása nehézkes, mivel az a szabályokkal le nem írható műveletekhez tartozik. Antalné Szabó Ágnes írása szerint a helyesírás tanulása egyrészt szabályokkal leírható, másrészt szabályokkal le nem írható műveletek elsajátításából áll (Antalné 2003: 29).

Nehézkes a mássalhangzók hosszúságának írása. Hernádi Sándor kétbalkezes helyesírásnak nevezi, merthogy többen hiszik még mostanában is, hogy az *áll, hall, száll* igét azért írjuk kettőzött betűvel, mert két *lábbal, füllel, szárnyal* szokás végezni e cselekvéseket. Ha az *áll, hall* azért érdemelne kettőzött *l*-t, mert páros testrészekkel végezzük e cselekvéseket, mivel magyarazzuk, hogy az *evez, fut, lép, les, megy, néz, szalad* igében nem kettőzünk egyetlen betűt sem? Ha mi két lábunkkal két betűt érdemlünk, a derék disznók, kutyák, macskák és tehének is igényt tarthatnak: négyre. A négylábú ló ezek szerint nem *ügetne*, hanem *ügggetne*. Mondhatjuk, hogy ez a helyesírás kétbalkezes, ügyetlen, ne terjesszük! Ezeket a szavakat azért írjuk így, mert bennük hosszú a mássalhangzó. A hosszú mássalhangzókat pedig kettőzött betűvel, betűkettőzéssel kell jelölnünk (Hernádi 1974: 62).

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
A <i>-t, -tt</i> írása	<i>kiszi<u>n</u>ez<u>e</u>t</i>		<i>szü<u>n</u>t<u>t</u>ek</i>	<i>vall<u>o</u>ta, időz<u>ö</u>t</i>
A <i>-val, -vel, -vá, -vé</i> toldalékok hasonulása	<i>ké<u>z</u>el, böl<u>c</u>sé</i>	<i>szí<u>n</u>ésé, kifejez<u>e</u>- sel, fordulat<u>a</u>l, szólás<u>a</u>l, am<u>e</u>ly<u>e</u>l</i>	<i>okos<u>a</u></i>	<i>birodalom<u>a</u>l,</i> <i>becsü<u>s</u>el</i>

2. táblázat: A mássalhangzók időtartamának jelölése

1. ábra: A magán- és a mássalhangzók időtartamának jelölése

2.2. A mássalhangzók minőségi és mennyiségi változásainak jelöletlensége

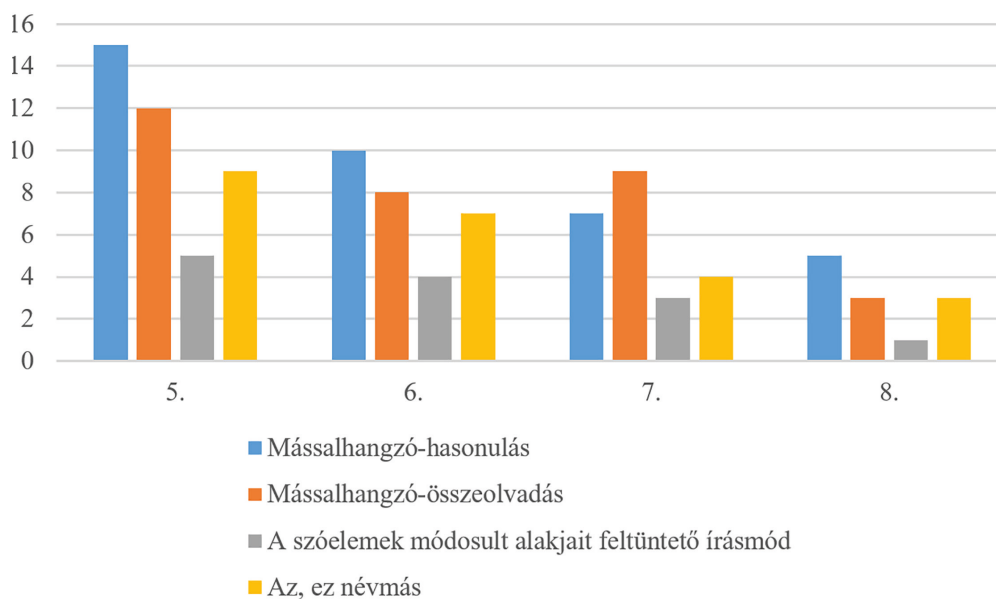
Helyesírásunk a szóelemző írásmód elvének érvényesítésével biztosítja azt, hogy a toldalékos szavakban mind a szótő, mind a toldalék, az összetett szavakban pedig minden tag világosan felismerhető legyen. Ezért a toldalékos és az összetett szavak legnagyobb részében a szóelemeket olyan alakjukban sorakoztatjuk egymás mellé, ahogyan külön-külön ejtve hangzanak: *barátság* (= barát + ság) stb. (AkH.¹¹ 25).

Bizonyos mássalhangzók a beszédben egymás mellé kerülve hatnak egymásra. Ennek eredményeképpen az egyik vagy a másik mássalhangzó, esetleg mind a kettő kiejtése megváltozik. Ahhoz, hogy ezeket a szavakat helyesen írjuk le, gondolatban szóelemekre kell bontanunk őket (*egyező + -ség; hall + -gat*) (Antalné–Raátz 2001: 75).

A mássalhangzók minőségi változásainak jelöletlenségénél vétenek legtöbb hibát a tanulók. Nem értik a hasonulás szabályait, ezért úgy írják le a szavakat, ahogy hallják, figyelmen kívül hagyják az elméleti ismereteket. De a helyesírás tanulása egyrészt szabályokkal leírható, másrészt szabályokkal le nem írható műveletek elsajátításából áll. Ez a magyarázata annak, hogy a tanulók olyan hangok hasonulását is jelölik, amelyek nem vesznek részt a hasonulásban (részleges vagy teljes).

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
Mássalhangzó-hasonulás	<i>megkülömböz- tetni, báttya, azomban</i>	<i>vitészen, nagybáttya</i>	<i>haggyatok, nagybáttya, lehunnya</i>	<i>humaniztikus, köszpontjává</i>
Mássalhangzó-összeolvadás	<i>kölcséges, elfelejtjük, bottya</i>	–	<i>paggya</i>	–
A szóelemek módosult alakjait feltüntető írásmód	<i>szépé</i>	<i>játszják, galyal</i>	–	<i>játszjunk, Pestel</i>
Az, ez névmás	<i>afajta</i>	<i>ekora</i>	–	<i>ekor</i>

3. táblázat: A mássalhangzók minőségi és mennyiségi változásainak jelöletlensége

2. ábra: A mássalhangzók minőségi és mennyiségi változásainak jelöletlensége

2.3. A hagyományos írásmód

Helyesírásunk bizonyos meghatározott esetekben a hagyományt követi a mai hangjelölési rendszer a mai kiejtés, illetőleg a szóelemzés rovására.

A hagyomány érvényesülése ennél természetesen jóval szélesebb körű helyesírásunkban. A hagyományos írásmód hatálya alá tartoznak a régies írásmódú családnevek, valamint az *ly*-nal írott szavak. Az *ly* több évszázados emlékét őrzi a hagyományos írásmódú *ly*-os szavak (Antalné–Raátz 2001: 80). Az *ly* használatának pontos szabályai nincsenek. Így ezekben az esetekben nem szabályokat, hanem konkrét szavakat kénytelenek a tanulók megtanulni. Inkább a ritkán előforduló szavak írása okoz problémát. A hagyományosan írt családnevek lejegyzésére ugyanez jellemző. Néha még az iskolai tananyagban előforduló családnevek írásában is hibák fordulnak elő, például: *Kazinczi*, *Madács*, *Jókay* stb.

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
A <i>j</i> , <i>ly</i> írása	<i>ugyanijen</i> , <i>muszály</i> , <i>relytvény</i> , <i>telyük-</i> <i>ből</i> , <i>tely</i>	<i>tulyafa</i> , <i>gaj</i> , <i>amejjel</i>	<i>persej</i> , <i>relytély</i> , <i>ellensújozta</i> , <i>fogjuk</i>	<i>pocsoja</i> , <i>kevěj</i>
A hagyományosan írt családnevek	-	<i>Kosut</i> , <i>Babics</i> , <i>Jókay</i>	-	<i>Kazinczi</i> , <i>Rákóczy</i> , <i>Szécseyi</i>

4. táblázat: A hagyományos írásmód

2.4. A különírás és az egybeírás

Köztudott tény, hogy a gyakorlat oldaláról nézve a magyar helyesírás egyik legneuralgikusabb pontja a különírás és az egybeírás problémaköre. Ennek elsősorban az az oka, hogy a rendszerszerűséget többek között a magyar nyelvtan, azon belül is a szintaxis szabályai alakítják ki. A helyesírásnak ezen a területén mégis meglehetősen nagy számban fordulnak elő ingadozások, többféleképpen megítélhető esetek. Ez pedig abból adódik, hogy a szókapcsolatok és az összetételek között nyelvtani értelemben nem húzható meg éles határ. Kniezsa István utal arra, hogy az írott nyelvben a kódexek korától a különírás terjedt el nagyobb mértékben. Csak a 19. század elején kezdett térni hódítani az egybeírás. Először az 1877-i szabályzat foglalta szabályokba (Kniezsa 1959: 54). Deme László szerint külön- és egybeírásunkban is érvényesül helyesírásunk értelemtükröző jellege (Deme–Fábián–Bencédy 1966: 25). Az alaptétel a következő: összefüggő szövegben két egymás mellett álló szó leírásának természetes formája a különírás. Az egybeírás csak az ettől való eltérés.

Gyakran fordul elő helyesírási vétség az alárendelő szóösszetételek írásában, valamint a laza típusú mellérendelő összetételekben. Ennek az az oka, hogy a tanulók nem tudják elkülöníteni egymástól az összetett szavakat és a szó szerkezeteket. Ez alapvető követelmény lenne ezen írásmód szempontjából.

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
Az alárendelő szókapcsolatok és összetételek írása	árva_gyerek, télen_nyáron, fa_csemeték, arany_hajuk	nép_nyelvből,	acél_páncéljuk	édes_anya, huszár_tisztként
A mellérendelő szókapcsolatok és összetételek, valamint az ikerszók írása	–	télen nyáron	nőttönnő	kisebb nagyobb

5. táblázat: A különírás és az egybeírás eseteiben előforduló hibák

2.5. A kis és a nagy kezdőbetűk

A magyar közsavakat általában kis kezdőbetűvel írjuk, de egyes meghatározott esetekben nagygal is. Mindig nagybetűvel kezdjük a tulajdonneveket. Természetesen a tanulók a mondatkezdő nagybetű írásában nem hibáztak. Többen azonban tulajdonnévként kezelték, vagyis nagybetűvel írtak néhány köznevet. Itt kell megjegyezni, hogy az ukrán nyelvben tulajdonnévnek tekintik, s nagy kezdőbetűvel írják az ünnepek nevét, a népek, a törzsek, a dinasztiaik nevét, valamint a történelmi események megnevezését. Ezek a hatások befolyásolhatták a tanulókat bizonyos hibák elkövetésében (*Anyák napja*, *Arab*, *Honfoglalás*). Az ilyen helyesírási hibák felhívják a figyelmet a magyar és az ukrán helyesírás kontrasztív alapú tudatosítására a fejlesztés során, sőt a magyar és a tanult idegen nyelvek helyesírásbeli különbségeinek felfedeztetésére.

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
Kisbetű tévesztése	<i>Anyák napja</i> , <i>Király</i>	<i>Ausztrál</i> , <i>Arab</i> , <i>Kapitány</i>	<i>Katolikusok</i> , <i>Haza</i>	<i>Magyar</i> , <i>Honfoglalás</i>

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
A nagy kezdőbetűk	<i>Mátyás Király. Kedves barátaim!</i>	<i>Tisztelt Igazgató úr!</i>	<i>Kedves tanító Néni!</i>	<i>habsburg-ház; Mélyen Tisztelt asszonyom!</i>
A tulajdonnevek írása	<i>Nap (tűzött a nap), magyar sakszövetség, magyarországon</i>	<i>János Vitéz, Ausztrál, tiszta-tó, Egri Csillagok, Egri Vár, Dobó Kapitány</i>	<i>Kárpát-medence, Kelet-Európai, Csendes-óceáni</i>	<i>Magyar Kormány, habsburg-ház, Nemzeti múzeum, Keszthelyi</i>
Az idegen közszavak és tulajdonnevek írása	<i>futbalozik, makszi, faksz</i>	<i>Kopenhága, biliárd</i>	<i>skatuja, Damjanichal, arogáns</i>	<i>zsüri, diferencia</i>

6. táblázat: A kis és a nagy kezdőbetűk

Nagy szerepe van a gyakorlásnak az adott helyesírási tudnivalók megszilárdításában. A tulajdonnevek helyesírása problémát okoz minden osztály számára. A fenti példák is mutatják, hogy gyakori a helyesírási hiba az egyelemű földrajzi nevek és a toldalékolt tulajdonnevek esetében is.

Az idegen szavak írásában sok hibát követnek el a tanulók. Ez szintén ahhoz a témakörhöz tartozik, melynek a helyesírása szabályokkal le nem írható műveletek elsajátításából áll (Antalné 2003: 29). Azért is nehéz ezeknek a szavaknak az írása, mert nem használják gyakran a tanulók. A gyakorlásnak ebben az esetben is nagy szerepe van a helyesírási készségfejlesztésben.

2.6. Az elválasztás

Elég gyakori, hogy helyszűke miatt a szónak vagy szóalaknak egy részét a sor végéről át kell vinni a következő sorba. Mizser Lajos megjegyzi, hogy az elválasztás a magyar helyesírás legegyszerűbb kérdése, mégis gyakran elhibázzák. Elválasztáskor vagy szótagolunk, vagy – összetett szavak esetében – figyelembe vesszük az összetételi tagok határát is. Ezenkívül az elválasztásnak megvan a maga esztétikája is (Mizser 1995: 116). Erre figyelmeztet a szabályzat is. Az egyetlen magánhangzóból álló szókezdő és szó végi szótagot esztétikai okokból nem szokás egymagában a sor végén hagyni vagy a következő sorba átvinni.

A tanulók nem veszik figyelembe az összetett szavak határát, úgy választják el, mint az egyszerű szavakat. Az egyszerű szavak esetében gyakran fordul elő hiba a kétjegyű mássalhangzók elválasztásában.

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
A szótagolás szerinti elválasztás	<i>nagy-on,</i> <i>re-ttenetes</i>	<i>le-gelső, vad-ász</i>	<i>ország-ai,</i> <i>magy-arok</i>	<i>Nagyce-nken,</i> <i>közpon-tivá</i>
Az összetett szavaknak elemeik szerinti elválasztása	<i>jé-geső,</i> <i>éde-sanyám</i>	<i>me-nyasszony,</i> <i>me-gettem</i>	<i>hor-dágy</i>	<i>csa-kugyan,</i> <i>millig-ramm</i>

7. táblázat: Az elválasztás

2.7. Az írásjelek

Az írásjelek szerepe kettős. Részben a mondatok szerkezetét, tagolódását, részeik, részleteik egymáshoz kapcsolódását tükrözik, részben a beszédnek betűkkel ki nem fejezhető sajátosságaira, a hanglejtésre és a beszédbeli szünetekre utalnak. Az írásjelek helyes használata a szövegértő olvasás és a szövegelemzés szempontjából egyaránt fontos.

Az írásjeleknél nem tapasztalható sok hiba a tanulóknál. Ez valószínűleg annak is köszönhető, hogy amikor beszélünk, mondanivalónk tagolódását, gondolatunk számos árnyalatát a beszéd közben tartott kisebb-nagyobb szünetekkel, a hangerővel, a hangsúllyal, a hanglejtéssel és a beszédtempóval is jelezzük. És ezeket a tanulók, ha odafigyelnek, jól érzékelik. Elenyésző számban a vesszők kitételével akadt probléma, pedig ez különösen fontos, hiszen a tagmondatokat vagy mondatrészeket elválasztó vesszők ugyanolyan rangú szövegtagoló eszközök, mint a mondatzáró írásjelek.

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
A mondatokat záró írásjelek	–	„Bújjon be.”	–	–
A mondatrészek közötti írásjelek	„Volt egyszer egy fiú árvagyerek.”(.)	–	–	–

8. táblázat: Az írásjelek

2.8. A rövidítések és a mozaikszók

A közszók és a tulajdonnevek teljes alakja helyett gyakran használjuk azok rövidített formáját. A rövidítések leginkább csak az írásban élnek, a beszédben teljes alakjukban ejtjük ki őket. Ennek megfelelően a magánhangzóval kezdődő rövidítések előtt *az*, mássalhangzóval kezdődő rövidítések előtt *a* határozott névelőt használunk. (AkH.¹¹ 113). A feladatok megoldása során gondot okozott néhány rövidítés lejegyzése. Az oldal rövidítését a tizedik kiadású helyesírási szabályzatnak megfelelően írták le. A *körút* rövidítésének tévesztésében közrejátszhatott, hogy ilyen megnevezéssel az ukrainai magyar tanuló a hétköznapok során nem találkozott, hiszen e vidéken nem használatos ez a megnevezési forma, így a vizualításra nem hagyatkozhat, csupán előzetes ismereteire.

Hibatípus	A feladatlapban előforduló szóalakok osztályokra lebontva			
	5. osztály	6. osztály	7. osztály	8. osztály
A rövidítések írása	<u>old.</u> (o.)	<u>Bud.</u> (Bp.)	<u>kör.</u> (krt.)	<u>Nyu.</u> (Ny), <u>Ész.</u> (É)

9. táblázat: A rövidítések és a mozaikszók

Az alábbiakban osztályonként foglalom össze a tipikus helyesírási hibákat. Megfigyelhető, hogy a fiúk és a lányok egyaránt követnek el hibákat. Vannak olyan hibatípusok, amelyek a fiúknál gyakoribbak.

Művelet		5. osztály		
Megnevezés	Hibatípus	Fiúk	Lányok	Összesen
Mássalhangzó	Minőségi változás	8	12	20
Magánhangzó	Hosszú helyett rövid	6	8	14
	Rövid helyett hosszú	7	7	14
Kezdőbetű	Nagy helyett kicsi	8	7	15
	Kicsi helyett nagy	8	7	15
Elválasztás		5	4	9
Szóelemek	Egybeírandót külön	10	9	19
	Különírandót egybe	8	8	16
	Kötőjelest külön vagy egybe	9	8	17
Írásjelek		10	5	15

10. táblázat: Az 5. osztályos lányok és fiúk hibái

Művelet		6. osztály		
Megnevezés	Hibatípus	Fiúk	Lányok	Összesen
Mássalhangzó	Minőségi változás	14	8	22
Magánhangzó	Hosszú helyett rövid	10	7	17
	Rövid helyett hosszú	12	5	17
Kezdőbetű	Nagy helyett kicsi	13	5	18
	Kicsi helyett nagy	10	6	16
Elválasztás		12	6	18
Szóelemek	Egybeírandót külön	6	4	10
	Különírandót egybe	5	4	9
	Kötőjelest külön vagy egybe	7	5	12
Írásjelek		8	4	12

11. táblázat: A 6. osztályos lányok és fiúk hibái

Művelet		7. osztály		
Megnevezés	Hibatípus	Fiúk	Lányok	Összesen
Mássalhangzó	Minőségi változás	9	6	15
Magánhangzó	Hosszú helyett rövid	9	6	15
	Rövid helyett hosszú	8	5	13
Kezdőbetű	Nagy helyett kicsi	7	5	12
	Kicsi helyett nagy	6	5	11
Elválasztás		8	4	12
Szóelemek	Egybeírandót külön	7	3	10
	Különírandót egybe	8	4	12
	Kötőjelest külön vagy egybe	6	3	9
Írásjelek		7	4	11

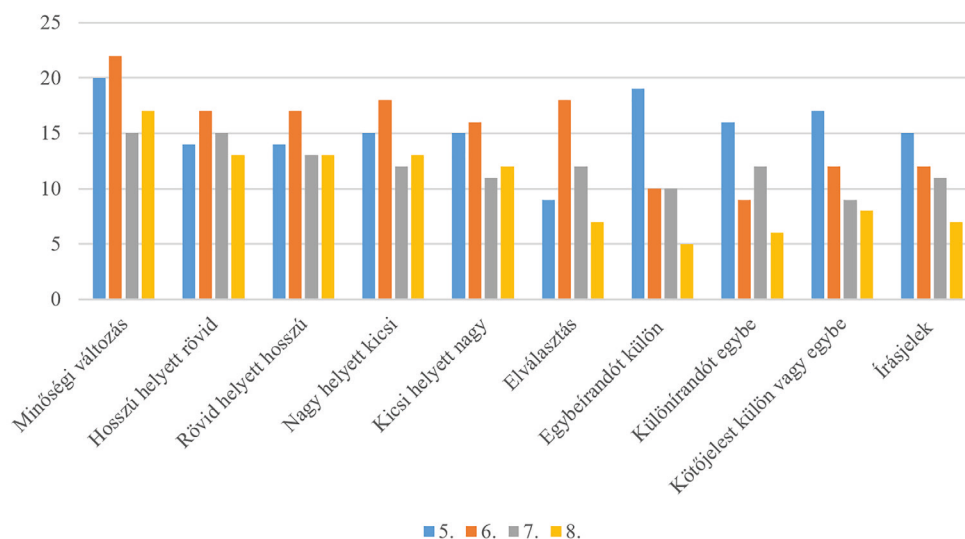
12. táblázat: A 7. osztályos lányok és fiúk hibái

Művelet		8. osztály		
Megnevezés	Hibatípus	Fiúk	Lányok	Összesen
Mássalhangzó	Minőségi változás	10	7	17
Magánhangzó	Hosszú helyett rövid	9	4	13
	Rövid helyett hosszú	8	5	13
Kezdőbetű	Nagy helyett kicsi	7	6	13
	Kicsi helyett nagy	6	6	12
Elválasztás		4	3	7
Szóelemek	Egybeírandót külön	3	2	5
	Különírandót egybe	3	3	6
	Kötőjelest külön vagy egybe	5	3	8
Írásjelek		4	3	7

13. táblázat: Az 8. osztályos lányok és fiúk hibái

Művelet		Osztályok			
Megnevezés	Hibatípus	5.	6.	7.	8.
Mássalhangzó	Minőségi változás	20	22	15	17
Magánhangzó	Hosszú helyett rövid	14	17	15	13
	Rövid helyett hosszú	14	17	13	13
Kezdőbetű	Nagy helyett kicsi	15	18	12	13
	Kicsi helyett nagy	15	16	11	12
Elválasztás		9	18	12	7
Szóelemek	Egybeírandót külön	19	10	10	5
	Különírandót egybe	16	9	12	6
	Kötőjelest külön vagy egybe	17	12	9	8
Írásjelek		15	12	11	7

14. táblázat: Összesített táblázat a hibákról

3. ábra: A tanulók normától eltérő leírásai

3. Összegzés

Írásomban az anyanyelvi műveltség egyik fontos nyelvhasználati területével, a helyesírással, valamint a helyesírási képesség felméréssel foglalkozom. Kutatásom tárgyát képezik a Simonyi Zsigmond helyesírási verseny kárpátaljai megyei fordulójának szünetében kitöltött feladatlapok, melyek a magyar helyesírás alapelveire vonatkozó kérdéseket tartalmaztak. A felmérés alkalmas arra, hogy betekintést adjon a kárpátaljai fiatalok helyesírási sajátosságaiba, viszont a nyelvjárás helyesírársra gyakorolt hatását nem teljes mértékben alkalmas felmérni. Árnyaltabb képet kapnánk e jelenségről szabadabb szövegek elemzése során.

A kárpátaljai iskolákban a tanterv egyetlen órát sem irányoz elő a helyesírási képességek fejlesztésére. Csupán a nyelvtani ismeretek átadása mellett a nyelvtanórákon van erre lehetőség. Ez természetesen megnehezíti mind a tanár, mind a tanuló munkáját is. Ettől függetlenül elmondhatjuk, hogy a versenyen részt vevő fiatalok többsége megfelelő felkészültséggel s ismerettel rendelkezik.

Irodalom

- AkH.¹¹ = Magyar Tudományos Akadémia 2000. *A magyar helyesírás szabályai*. 11. kiadás. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Antalné Szabó Ágnes – Raátz Judit 2001. *Magyar nyelv és kommunikáció. Tankönyv az 5–6. évfolyam számára*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Antalné Szabó Ágnes 2003. A helyesírás-tanítás pedagógiája. *Hungarológiai Közlemények* 2: 19–40.
- Antalné Szabó Ágnes 1996. *Hogyan írjam? Helyesírási gyakorlatok középiskolásoknak*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Deme László – Fábíán Pál – Bencédy József 1966. *A magyar helyesírás rendszere*. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Hernádi Sándor 1974. *Helyesen, szépen magyarul*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Kiss Jenő 1999. Az anyanyelvoktatás, a nyelvjárások és a nyelvjárási háttérű iskolások. *Magyar Nyelvőr* 373–382.
- Kniezsa István 1959. *A magyar helyesírás története*. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Szemere Gyula 1986. A helyesírás-tanítás módszerei. In: Fülöp Lajos (szerk.): *Bevezetés a középiskolai anyanyelvi tantárgy-pedagógiába*. Tankönyvkiadó. Budapest. 215–224.